

**חדר הטיפול הפסיכואנליטי הווירטואלי – מציאות הפנימית, מציאות החיצונית ומציאות הלכודה ברשת –
מה קרה למסגרת הפסיכואנליטית?
יעל שנהב שרוני**

מטופל הגיע להתייעצות בזמן משבר. ביתו נהרס בעקבות התפוררות נישואיו. הוא הרגיש נזרק לרחוב ונותר ללא קורת גג. הייתה זו תקופת מגפת הקורונה בשיאה. באותם ימים פגשתי מטופלים דרך מסך. המרחב הפרטי שבו התקיימה עברו הפגישה היה משרדו. הוא ישב שם לבדו. כמעט ולא היו עובדים בכל הבניין. הוא לא רצה לצאת מהחדר. מאוחר יותר, מצבו השתפר. הזמנתי אותו להיפגש בקליניקה. הוא החל להגיע ארבע פעמים בשבוע. נהג לספר לי על בית הקפה שבו הוא יושב לפני הפגישות. לעיתים לא הספיק לאכול והיה מביא את הכריך מבית הקפה לפגישה. דיברנו על האפשרות שהוא יעבור לשכב על הספה. בקליניקה, מעל ספת האנליזה, תלוי ציור של ואן גוך: חדר השינה בארל. באוקטובר 1888, בעודו בארל, כתב ואן גוך מכתב לאחיו תיאודור:

” הפעם חדר השינה שלי מתואר בפשטות: עם זאת, הצבע חייב להיות בשפע בחלק זה, פשטות הצבע מוסיפה פאר לסגנון שבו מוצגים האובייקטים, וכך הצופה מונחה למעין מנוחה או חלום... צבעתי את הקירות בצבע לילך בהיר... מיטת העץ והכיסא בצבע צהוב, כמו חמאה טרייה: הסדין והכריות, בלימון ירוק בהיר. כיסוי המיטה צבוע בארגמן. החלון ירוק. הרהיטים המרובעים נועדו לבטא מנוחה... הצבע הלבן לא היה בשימוש בתמונה, לכן, שהמסגרת שלו תהיה לבנה, כך שאוכל

לנקום את המנוחה שנכפתה עלי.

מה קרה לאווירה הקבועה והמרגיעה של חדר האנליזה, המהווה מרכיב מרכזי במסגרת הפסיכואנליטית, במעבר שעשינו מפגישה בחדר האנליזה - לפגישה דרך האינטרנט? כיצד הושפע התהליך הפסיכואנליטי עם המעבר לפסיכואנליזה דרך מסך? האם המסך מצליח להבחין בין המסגרת לתהליך?

המטופל מספר לי על התחביב החדש שלו: הוא מדבר עם המחשב: הוא הסביר שמעלה אסוציאציות חופשיות למחשב, וזה יוצר מהאסוציאציות יצירת אמנות. הנה התוצר כפי שהועלה לאינטרנט: “קצת משתעשע עם דמיון מלאכותי בזמן שתיית קפה של הבוקר שלי- טוב לנשמה”. האסוציאציות שלו היו: “כחול, כחול, כחול חשמלי, צבע החדר שלי, שם אני עתיד לחיות.

התוצר האמנותי הזכיר לי את ציור של ואן גוך 'החדר בארלי שתלוי, כאמור, מעל ספת האנגליזה בחדר הקליניקה שלי.

האם ניתן לזהות התפתחות של מציאות שלישית, הלכודה ברשת, ביחסים בין המטפל למסך, ושאינה מציאות חיצונית ואינה בדיוק מציאות פנימית? האם הצלחנו לזהות תחת עדשת הפסיכואנליזה את זרימת יחסי ההעברה כלפי האינטרנט בתוך העידן שבו אנו חיים? אציגוין מגדיר את המצב האנליטי כבעל שני מרכיבים: סטינג, כלומר, המסגרת והנהלים שלה, והתהליך האנליטי המתפתח:

"התפאורה היא המסגרת שיש בה תוכן שהוא התהליך. בין התהליך האנליטי לבין המסגרת נוצר

קשר מיכל/מוכל במונחים של ביון [1963] (Etchegoyen, 1991, p. 512).

כיצד מאופיינים יחסי המיכל/מוכל באנליזה המתרחשת דרך המסך?

ש. ארליך 2006-בהרצאה על המסגרת הפסיכואנליטית כתב: "כשאני משוטט במוזיאונים, לפעמים

אני מוצא את עצמי מסתכל לא רק על התמונה אלא גם על המסגרת שלה. האמן יוצר מציאות שמושכת אותנו פנימה, לתוכה, המציעה את עצמה כחלופה למציאות היומיומית. באמנות המודרנית, לעומת זאת, יש לעתים

קרובות ויתור על המסגרת – היצירה אינה מציאות אלטרנטיבית אלא חלק מסביבתה, ממשיכה ומתמזגת איתה. אלה שני מושגים מתחרים, עם הרבה מתח ביניהם. כך לגבי פסיכואנליזה. תפיסות שונות ומתחרות אלה קשורות לתפיסות מנוגדות של המציאות הפנימית, טבעה ומהותה. אפשר לטשטש את הניגוד הזה, אבל הוא ממשיך להתקיים, וכל אחד מאיתנו בוחר בין שתי התפיסות האלה. בחירה זו משפיעה, ומושפעת, הן מהאופן שבו אנו תופסים את הלא מודע, השורשים והמניעים של מערכות יחסים, של יצירתיות ושל קידמה. מבחינתו, תפאורה היא לא אמנות מודרנית. זוהי אותה מסגרת חיונית לטיפול, אשר ממסגרת ונמשכת פנימה. יש הבדל מהותי בין מה שנמצא בתוך המסגרת לבין מה שנמצא מחוצה לה, וזה כולל את הכללים שמתייחסים למה שקורה בפנים”.

נקודת מבט זו נתמכת על ידי מ. מילנר: “אני רואה את המסגרת כמסמנת את הגבול בין מה שבפנים לבין מה שנמצא מחוצה לו. כל המסגרות הללו מראות כי מה שנמצא בפנים חייב להיתפס ולהתפרש באופן שאינו מה שנמצא בחוץ; הפגישה הפסיכואנליטית ממוסגרת במרחב ובזמן. הם משרטטים תחום שבו מה שאנו תופסים חייב להיתפס כסמל, כמטאפורה, ולא כפשוטו (1952).

השאלה שמעסיקה אותי היא מה קרה למרחב המפריד בין המציאות הפנימית למציאות החיצונית, בתוך שעה פסיכואנליטית המועברת דרך מסך המחשב? החיבור לאינטרנט הוא עולם שלם, רחוק מלהיות נטרלי, רווי בגירויים, מלא בסיפוקים מיידיים, המאתגר את התפתחות החשיבה הסימבולית במרחב האנליטי. השימוש בו כפלטפורמה לתקשורת בתוך האנליזה אינו טריוויאלי, כפי שהודגם במקרה שהוצג. הדימוי של מסגרת לתמונה, או של אומנות מודרנית המשולבת בחיי היומיום, אינם משקפים עוד את האלטרנטיבה החדשה, הטכנולוגית, הלא שקטה, בה מתרחשת הפסיכואנליזה. דימוי שלישי לתהליך האנליטי, מעבר למסגרת התמונה המסורתית, או האומנות המודרנית, יתכן וקשור בהתפתחות אומנות המלאכותית ברשת, המאופיינת בחיבור בין מוח האדם למוח המכונה, כמייצגים את האנליזה בתוך מציאות שלישית של מרחב הרשת.

שאלה נוספת שהעסיקה אותי בעקבות הדוגמא שתיארתי היא: כיצד משפיעים יחסי ההעברה המתפתחים כלפי מרחב האינטרנט על תהליכי הפסיכואנליזה ויחסי ההעברה בין האנליטיקאי למטופל באנליזה? מה קורה בעולמו הפנימי של מטופל שחי, עובד, מבלה, מתקשר עם המחשב ועולם האינטרנט, עושה אומנות בחיבור עם הרשת, המתחיל בתהליך פסיכואנליטי באמצעות מסך מחשב? המחשבה שלי היא שהוא מאותגר על ידי מרחב חשיבה רגשי שלישי, שבו יש יחסי העברה בין המטופל למסך המחשב, המקשים על יצירת סביבה פסיכואנליטית שקטה המאפשרת תחילתו של תהליך. החשיבה הסימבולית המטאפורית מאותגרת ומקבלת היבטים שאיננו מכירים: ההיבט של המסגרת הפסיכואנליטית המתיימרת ליצור מרחב מבחין בין הסימבולי לקונקרטי מבקש חשיבה מחודשת.

